

Filosofie van Taal en Cognitie

Week 12: Regels, normativiteit en privé-taal

Peter van Ormondt

✉ P.vanOrmondt@uva.nl

🔗 <http://www.vanormondt.net/~peter/teaching/2018/tf/>

🏠 Institute for Logic, Language and Computation

Programma

Herhaling

Philosophische Untersuchungen §§185–211

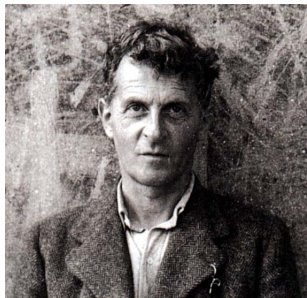
Philosophische Untersuchungen §§243–265

Philosophische Untersuchungen §§293–309

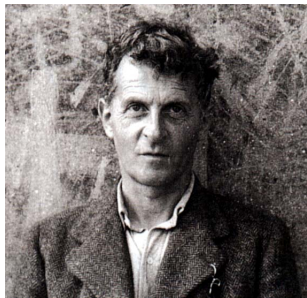
Herhaling

Philosophische Untersuchungen §§138–142

Philosophische Untersuchungen §§138–142

Philosophische Untersuchungen §§138–142

- ▶ Anti-representationalisme/anti internalisme
- ▶ Tegen een afbeeldingstheorie van betekenis
- ▶ Het kubus-argument
- ▶ Een mentaal beeld dwingt geen toepassing af
- ▶ Een mentaal beeld heeft een interpretatie nodig
- ▶ Betekenis is geen mentaal beeld, maar ligt in het gebruik.

Regelfolgen

PU §§185–211

Begrijpen §§143–155

“Begrijpen” is geen mentale toestand, proces of ervaring

Voorbeeld: getallenrijen uitschrijven volgens een formule

- ▶ Wanneer begrijpt de leerling de formule?
 - ▶ gevoel “ik begrijp het!”?
 - ▶ formule kunnen nazeggen?
 - ▶ specifiek proces doormaken?
 - ▶ De verhouding tussen mentale toestand/processen van begrijpen en manifestaties daarvan is te zien als die tussen mentaal beeld en zijn toepassing: zegt niets over correctheid (cf. kubusargument §§138–142)
 - ▶ Toeschrijven van begrip gerechtvaardigd door omstandigheden van het toepassen (“Nu kan hij het!”)
 - ▶ Conclusie: “Begrijpen” is geen mentale toestand en wordt niet gekarakteriseerd of verklaard door begeleidende mentale processen
- ⇒ Omstandigheden waaronder we zeggen dat iemand iets begrijpt
- ▶ zijn geen uiterlijke manifestatie van (innerlijk) begrip
 - ▶ vormen de enige rechtvaardiging voor de toeschrijving van begrip!

Tellen +2

We leren een leerling hoe je moet optellen en een reeks te vormen.
Bijvoorbeeld de reeks +2:

0, 2, 4, 6, 8, ...

De leerling komt bij 1000 en vervolgt:

1000, 1004, 1008, 1012, 1016, ...

Tellen +2

We leren een leerling hoe je moet optellen en een reeks te vormen.
Bijvoorbeeld de reeks +2:

0, 2, 4, 6, 8, ...

De leerling komt bij 1000 en vervolgt:

1000, 1004, 1008, 1012, 1016, ...

Wir sagen ihm: "Schau was du machst!"—Er versteht uns nicht.

Tellen +2

We leren een leerling hoe je moet optellen en een reeks te vormen.
Bijvoorbeeld de reeks +2:

0, 2, 4, 6, 8, ...

De leerling komt bij 1000 en vervolgt:

1000, 1004, 1008, 1012, 1016, ...

Wir sagen ihm: "Schau was dus machst!"—Er versteht uns nicht.

- ▶ “Ik dacht dat het de bedoeling was om vanaf 1000 +4 te tellen?!”
- ▶ Doet de leerling het nou fout? En zo ja, waarom? Op welke gronden kunnen we dat stellen, hebben ‘we’ gelijk?
- ▶ Of heeft de leerling misschien gelijk?
- ▶ Hoe legt een regel toekomstige toepassingen vast?

Mogelijke antwoorden

Mogelijke strategieën die worden besproken om te rechtvaardigen dat de leerling fout zit:

Mogelijke antwoorden

Mogelijke strategieën die worden besproken om te rechtvaardigen dat de leerling fout zit:

- ▶ De leerling doet het fout, want ik *bedoelde*, dat voor alle n , de leerling $n + 2$ op zou schrijven (*deine Seele fliege beim Meinen, gleichsam, voraus und mache alle Übergänge*)
 - ▶ De reden wordt gezocht in wat de leraar *bedoelde*, i.e., in het mentale

Mogelijke antwoorden

Mogelijke strategieën die worden besproken om te rechtvaardigen dat de leerling fout zit:

- ▶ De leerling doet het fout, want ik *bedoelde*, dat voor alle n , de leerling $n + 2$ op zou schrijven (*deine Seele fliege beim Meinen, gleichsam, voraus und mache alle Übergänge*)
 - ▶ De reden wordt gezocht in wat de leraar *bedoelde*, i.e., in het mentale
 - ▶ Maar heeft de leraar ook nagedacht over de stap van 1000 naar 1004? Hoe bedoel je dan iets zonder er expliciet aan te denken?

Mogelijke antwoorden

Mogelijke strategieën die worden besproken om te rechtvaardigen dat de leerling fout zit:

- ▶ De leerling doet het fout, want ik *bedoelde*, dat voor alle n , de leerling $n + 2$ op zou schrijven (*deine Seele fliege beim Meinen, gleichsam, voraus und mache alle Übergänge*)
 - ▶ De reden wordt gezocht in wat de leraar *bedoelde*, i.e., in het mentale
 - ▶ Maar heeft de leraar ook nagedacht over de stap van 1000 naar 1004? Hoe bedoel je dan iets zonder er expliciet aan te denken?
- ▶ Maar de formule bepaalt toch voor iedere getal n dat $n + 2$ moet volgen? (*Aber sind die Übergänge also durch die algebraische Formel nicht bestimmt?*)

Mogelijke antwoorden

Mogelijke strategieën die worden besproken om te rechtvaardigen dat de leerling fout zit:

- ▶ De leerling doet het fout, want ik *bedoelde*, dat voor alle n , de leerling $n + 2$ op zou schrijven (*deine Seele fliege beim Meinen, gleichsam, voraus und mache alle Übergänge*)
 - ▶ De reden wordt gezocht in wat de leraar *bedoelde*, i.e., in het mentale
 - ▶ Maar heeft de leraar ook nagedacht over de stap van 1000 naar 1004? Hoe bedoel je dan iets zonder er expliciet aan te denken?
- ▶ Maar de formule bepaalt toch voor iedere getal n dat $n + 2$ moet volgen? (*Aber sind die Übergänge also durch die algebraische Formel nicht bestimmt?*)
 - ▶ Maar deze formuleringen moeten zelf geïnterpreteerd worden.

Mogelijke antwoorden

Mogelijke strategieën die worden besproken om te rechtvaardigen dat de leerling fout zit:

- ▶ De leerling doet het fout, want ik *bedoelde*, dat voor alle n , de leerling $n + 2$ op zou schrijven (*deine Seele fliege beim Meinen, gleichsam, voraus und mache alle Übergänge*)
 - ▶ De reden wordt gezocht in wat de leraar *bedoelde*, i.e., in het mentale
 - ▶ Maar heeft de leraar ook nagedacht over de stap van 1000 naar 1004? Hoe bedoel je dan iets zonder er expliciet aan te denken?
- ▶ Maar de formule bepaalt toch voor iedere getal n dat $n + 2$ moet volgen? (*Aber sind die Übergänge also durch die algebraische Formel nicht bestimmt?*)
 - ▶ Maar deze formuleringen moeten zelf geïnterpreteerd worden.
- ▶ Ja, maar dan is dan *iedere* regel met iedere toepassing te verenigen?

De regelparadox

Unser Paradox war dies: eine Regel könnte keine Handlungsweise bestimmen, da jede Handlungsweise mit der Regel in Übereinstimmung zu bringen sei. Die Antwort war: Ist jede mit der Regel in Übereinstimmung zu bringen, dann auch zum Widerspruch. Daher gäbe es hier weder Übereinstimmung noch Widerspruch. (Wittgenstein, 1984, §201)

De regelparadox

Unser Paradox war dies: eine Regel könnte keine Handlungsweise bestimmen, da jede Handlungsweise mit der Regel in Übereinstimmung zu bringen sei. Die Antwort war: Ist jede mit der Regel in Übereinstimmung zu bringen, dann auch zum Widerspruch. Daher gäbe es hier weder Übereinstimmung noch Widerspruch. (Wittgenstein, 1984, §201)

- ▶ Een regel constitueert een norm, i.e., legt correcte toepassingen vast.
- ▶ Het mentale legt *geen* toepassingen vast.
- ▶ Het probleem lijkt te zijn, volgens Wittgenstein, dat een regel volgen niet hetzelfde is als het interpreteren van een representatie.

Regelvolgen

- ▶ Op grond waarvan kan ik mijn handelingen rechtvaardigen? En wat rechtvaardigt dat ik dat correct doe?

Wenn das heisst: 'Habe ich Gründe?', so ist die Antwort: die Gründe werden mir bald ausgehen. Und ich werde dann, ohne Gründe, handeln. (§211)

Wenn ich der Regel folge, wähle ich nicht. Ich folge der Regel blind. (§219)

- ▶ Waar bestaat regelvolgen uit?

- ▶ Africhting: een causaal verband tussen regel en gedrag

Nun, etwa diese: ich bin zu einem bestimmten Reagieren auf dieses Zeichen abgerichtet worden, und so reagiere ich nun (§198)

- ▶ Usance, gebruik: je volgt een regel binnen een normatieve praktijk

Ich habe ... angedeutet daß sich Einer nur insofern nach einen Wegweiser richtet, als es ein ständigen Gebrauch, eine Gepflogenheit gibt (§198)

Regelvolgen als vaardigheid

Eerdere uitgangspunten:

- ▶ Taal is regelgeleid
 - ▶ Taalregels hebben normatief karakter
 - ▶ Competentie is beheersing van taalregels
- ⇒ Onbewuste karakter van natuurlijke regelkennis valt moeilijk te rijmen met normatieve karakter

Wittgensteins alternatief:

- ▶ Niet als een gerepresenteerd regelsysteem
 - ▶ Begrip van een regel toe te schrijven op grond van correct toepassen van de regel (wijze waarop gebruik past binnen bestaande praktijk)
 - ▶ Regelvolgen als vaardigheid: weten hoe ipv weten dat
- ⇒ Linguïstische competentie als vaardigheid

Normativiteit

- ▶ Hoe komt normativiteit tot stand en waar is dat gelocaliseerd?
 - ▶ In gemeenschappelijke praktijk
 - ▶ Externalistisch
 - ▶ Aan de lokale praktijk gebonden
 - ▶ ...

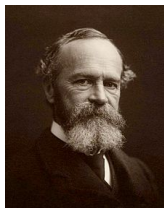
Het privétaalargument

PU §§243–309

Inleiding

De passage die bekend staat als het *privétaalargument* is een uitwerking van de gevolgen van de resultaten van het onderzoek naar regelvolgen van de voorgaande passages.

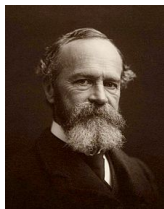
William James' *The Principles of Psychology*

(1842–1910)

- ▶ Amerikaanse filosoof en psycholoog
- ▶ Vooraanstaand pragmatist (samen met Peirce en Dewey)
- ▶ Beroemde werken: *The Principles of Psychology* en *Varieties of Religious Experience*

William James' *The Principles of Psychology*

(1842–1910)

- ▶ Amerikaanse filosoof en psycholoog
- ▶ Vooraanstaand pragmatist (samen met Peirce en Dewey)
- ▶ Beroemde werken: *The Principles of Psychology* en *Varieties of Religious Experience*

Voorstelling van een geïdealiseerde psychologische taal om subjectieve ervaringen te beschrijven. Door middel van *introspectie* kunnen we de essentie van particuliere, psychologische toestanden vatten.

De mogelijkheid van een privé-taal

Een privé-taal is een taal die *strict* privé is in de zin dat de woorden van die taal zich slechts betrekken op de privé ervaringen van de spreker, i.e., op haar onmiddellijke, privé affecten/privé-gevoelens.

Wie beziehen sich Wörter auf Empfindungen? [...] Z.B. des Wortes "Schmerz". [...] Ein Kind hat sich verletzt, es schreit; und nun sprechen ihm die Erwachsenen zu und bringen ihm Ausrufe un später Sätze bei. Sie lehren das Kind ein neues Schmerzbenehmen. (Wittgenstein, 1984, §244)

Dagboek

*Ich will über das Wiederkehren einer gewissen
Empfindung ein Tagbuch halten. Dazu assoziiere ich sie mit
dem Zeichen E und schreibe in einem Kalender zu jedem
Tag, an dem ich die Empfindung habe, dieses Zeichen.
(Wittgenstein, 1984, §258)*

Ik wil een dagboek bijhouden van een terugkerend gevoel. Ik zal het
gevoel associëren met het teken **E**:

24 mei 1018: **E**

26 mei 1018: **E**

27 mei 1018: **E**

29 mei 1018: **E**

...

Dagboek

Ich will über das Wiederkehren einer gewissen Empfindung ein Tagbuch halten. Dazu assoziiere ich sie mit dem Zeichen E und schreibe in einem Kalender zu jedem Tag, an dem ich die Empfindung habe, dieses Zeichen. (Wittgenstein, 1984, §258)

Ik wil een dagboek bijhouden van een terugkerend gevoel. Ik zal het gevoel associëren met het teken **E**:

24 mei 1018: **E**

26 mei 1018: **E**

27 mei 1018: **E**

29 mei 1018: **E**

...

- ▶ Hoe vindt de definitie plaats van die termen? Via een introspectieve, ostensieve definitie.
- ▶ Wat is het criterium van correct gebruik van de definitie?

Keuer in de doos

Angenommen, es hätte Jeder eine Schachtel, darin wäre etwas, was wir “Käfer” nennen. Niemand kann je in die Schachtel des Andern schaun; und Jeder sagt, er wisse nur vom Anblick seines Käfers, was ein Käfer ist. Da könnte es ja sein, daß Jeder ein anderes Ding in seiner Schachtel hätte. Ja, man könnte sich vorstellen, daß sich ein solches Ding fortwährend veränderte. Aber wenn nun das Wort “Käfer” dieser Leute doch einen Gebrauch hätte? So wäre er nicht der der Bezeichnung eines Dings. Das Ding in der Schachtel gehört überhaupt nicht zum Sprachspiel; auch nicht einmal als ein Etwas: denn die Schachtel könnte auch leer sein. (Wittgenstein, 1984, §293)

Gevoelstermen

Wenn man die Grammatik des Ausdrucks der Empfindung nach der Muster von 'Gegenstand und Bezeichnung' konstruiert, dann fällt der Gegenstand als irrelevant aus der Betrachtung heraus (§293)

- ▶ Realiteit van het eigen gevoel speelt geen rol als referent in het vaststellen van de betekenis van gevoelstermen
- ▶ Pijn van een ander wordt niet naar analogie met het eigen gevoel begrepen (§302)

Behaviourisme (§§304–309)

Een strategie om de problemen van het representationalisme te omzeilen is een behaviouristische benadering.

Wir reden von Vorgängen und Zuständen, und lassen ihre Natur unentschieden! ... Eben dadurch haben wir uns auf eine bestimmte Betrachtungsweise festgelegt (Wittgenstein, 1984, §308)

[Die Empfindung] is kein Etwas, aber auch nicht ein Nichts! ... Das Paradox verschwindet nur dann, wenn wir radikal mit der Idee brechen, die Sprache funktioniere immer auf eine Weise, diene immer dem gleichen Zweck: Gedanken zu übertragen (§305)

De vliegenva

- ▶ Zowel behaviourisme (ontkennen van mentale toestand buiten gedrag) als Cartesiaanse representationalisme (aannemen van innerlijke toestand) leiden tot problemen omdat ze gevangen zijn in een ‘grammatica’
- ▶ Oplossing: niet denken in termen van te benoemen ‘mentaal object’

*Was ist dein Ziel in der Philosophie? — Der Fliege den
Ausweg aus dem Fliegenglas zeigen. (§309)*

Conclusies

Conclusies

- ▶ Cartesiaans kennend subject wordt verworpen als verklaringsmodel.
- ▶ Regelvolgen heeft een normatieve component buiten het individu en in een gedeelde praktijk en een causale component (africhting)
- ▶ Linguïstische competentie als gerepresenteerd regelsysteem wordt verworpen
 - ▶ Begrip van een regel is toe te wijzen op grond van een correcte toepassing van de regel in een praktijk
 - ▶ Regelvolgen is eerder een vaardigheid (*performance*): *weten hoe* ipv *weten dat*.
- ▶ Normativiteit vindt plaats binnen een bestaande praktijk en de Levensvorm

*...in der Sprache stimmen die Menschen überein.
Dies ist keine Übereinstimmung der Meinungen,
sondern der Lebensform (§241)*

- ▶ Kunt taalgebruik niet los zien van de wereld en hoe wij daar met al onze handelingen (Lebensform) mee zijn verbonden

Referenties I

Robert J Fogelin. *Wittgenstein*. Routledge, 1987.

Marie McGinn. *Routledge philosophy guidebook to Wittgenstein and the Philosophical Investigations*. Routledge, 2013.

Martin Stokhof. *Taal en Betekenis*. Boom, 2009.

Ludwig Wittgenstein. *Philosophische Untersuchungen*. Suhrkamp, 1984. Tractatus logico-philosophicus ; Tagebücher 1914-1916 ; Philosophische Untersuchungen.